

Matkailun yritystuet

Aiemmin, vuonna 2000 valmistuneessa tarkastuksessa on arvioitu valtion matkailupolitiikkaa. Tarkastusta on pidetty tarpeellisena täydentää julkisten varojen käytön osalta ja kohteeksi on valittu KTM:n hallinnonalan matkailuun suuntaamat yritystuet. Tarkastuksessa on selvitetty

- Miten matkailun tukemisessa on huomioitu elinkeinon kehittämistarpeita?
- Miten matkailun tukemisessa on otettu huomioon matkailualan kapasiteetin käytön väitetty tehottomuus?
- Miten tukemisessa on otettu huomioon tarve kausiluonteisuuden tasaamiseen?

Vuosina 1995-99 on KTM:n hallinnonalalla myönnetty yritystukea matkailutoimialojen yrityksille yhteensä 166 milj.mk, siis keskimäärin 33 milj.mk/vuosi. Ylivoimaisesti suurin matkailun yritystukien kohde on ollut Lappi, jonne on myönnetty em. vuosina yli puolet tuesta.

Matkailun tukemisen tietopohja

Majoitustilastoja käytetään pääasiallisina mittareina matkailua kehitettäessä. Tilastoinnin ulkopuolelle kuitenkin jää alueesta ja matkailijaryhmästä riippuen huomattava, ja todennäköisesti kasvava, osa matkailua. Tehtyjen tutkimusten avulla on tietopohjaa voitu täydentää joiltain osin.

Tarkastuksessa on myös havaittu, että viranomaisilla ei ole riittävästi ja riittävän luotettavaa tietoa myöskään matkailun tukemisen vaikutuksista matkailun kehitykseen, työllistävyyteen, yritysten kilpailukykyyn jne. Tutkimukset ja barometrit ovat viitanneet pikemminkin muiden seikkojen kuin julkisen tuen osuuteen matkailun ja yritysten kehityksessä. Tarkastusvirasto pitää tärkeänä, että kauppa- ja teollisuusministeriö huolehtii tietopohjan riittävydestä.

Matkailupolitiikka tukemisen ohjausvälineenä

Matkailupolitiikkaa koskeva periaatepäätös ei sisällä sannottavammin lähivuosina kehitettävän matkailun sisältöjä

koskevia priorisointeja, kannanottoja tai linjauksia. Tarkastusvirasto katsoo, että päätöstä tulisi jatkossa täydentää, muutoin sen ohjausvaikutus jää vähäisemmäksi kuin siltä on kohtuullista edellyttää

Periaatepäätös on myös hallintokeskeinen. Tarkastusvirasto katsoo, että päätöksessä olisi tullut näkyä selvemmin sen elinkeinopoliittinen tavoite ja elinkeinon vastuu alan kehittämisestä.

Periaatepäätöksen mukaan matkailu on tuottanut 98.000 ympärivuotista, kokopäiväistä työpaikkaa. Kyseessä on kuitenkin noin 300.000 henkilön koko- tai osa-aikainen työskentely, mikä on muunnettu työpaikoiksi. Jotta päätös antaisi oikean kuvan matkailun työllistävästä vaikutuksesta, tulisi tämän seikan käydä ilmi matkailupoliittisesta periaatepäätöksestä.

Matkailun kausiluonteisuus

Kausiluonteisuus on yksi matkailualan pahimpia ongelmia yrityksille ja työntekijöillekin. Kausiluonteisuus heikentää myös matkailun mahdollisuuksia alueellisen kehittämisen välineenä.

Tarkastuksessa on katsottu, että kausiluonteisuuden tasaamisella tulisi olla valtakunnallisessa matkailupolitiikassa nykyistä suurempi painoarvo ja siihen tulisi pyrkiä vaikuttamaan nykyistä tehokkaammilla keinoilla.

Matkailun yritystukien suuntaamisesta

Tarkastuksessa on arvioitu investointitukien nousevan lähes 130 milj.mk:aan ja noin 75%:iin matkailun yritystuista. Yritystukilainsäädännön tavoite suunnata tukea yritysten aineettomaan kehittämistoimintaan ei ole toteutunut kovin laajassa mitassa matkailuyritysten osalta.

Matkailun tukeminen on ollut vahvasti majoitustoiminnan tukemista (48% tuista), kolmannes tuista on kohdistunut virkistykseen, kulttuurin ja urheilun toimialalle ja 14% kuljetuksen, ml. matkatoimistot, toimialalle. Tuki on ollut ennen muuta investointien tukemista ja kapasiteetin lisäämistä niin majoitus-, ravitsemis- kuin ohjelmapalvelutoiminnassakin. Jossain määrin on myös ajanmukaistettu ja parannettu olemassaolevaa kapasiteettia, nostettu sen laatutasoa ja siten yritysten kilpailukykyä.

Majoitus- ja ravitsemisalalla kapasiteetti on ollut pysyvästi vajaakäytössä koko maassa ja Lapin majoitustoiminnassa myös käyttöasteen kehitys on ollut heikko. Ohjelmapalveluyritysten osalta kapasiteetin määrää ja käyttöastetta voidaan ainoastaan arvioida. Asiantuntijat ovat kuitenkin todenneet alan ongelmaksi innovaatioiden puutteen, ala toistaa itseään ja siten on olemassa vaara vääristyneeseen hintakilpailuun ja siihen, että julkisen tuen avulla ollaan tuottamassa ylikapasiteettia.

Tukia myönnettäessä on lisäksi ollut paineita kehittää eri matkailukeskuksia ”tasapuolisesti”. Tarkastusvirasto on katsonut, että tukemisen investointipainotteisuuteen on liittynyt riski ylikapasiteetin tukemisesta.

Tarkastuksen mukaan yritykset ovat arvostaneet ulkomaisten markkina-alueiden etsimistä ja myös tuet on suunnattu ensisijassa kansainvälisille markkinoille.

Tukipolitiikassa on näkynyt matkailupoliittisten linjauksen perusajatus, että valtio kohtelee ja edistää matkailuelinkeinoa viennin kasvualana. Tätä on perusteltu sillä, että ulkomaiset asiakkaat ovat maksukykyisempiä, jättävät alueelle moninkertaisesti matkailutuloa kotimaisiin asiakkaisiin verrattuna ja mahdollistavat uudet, innovatiiviset hankkeet. Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset ovatkin lisääntyneet suhteellisesti selvästi enemmän kuin kotimaisten. Lapissa kotimaiset yöpymisten määrä on suorastaan vähentynyt. Johtopäätöksenä on esitetty, että ulkomaisen matkailukysynnän lisääminen on osittain tapahtunut kotimaisen kysynnän kustannuksella.

Matkailun tukeminen on ollut erityisesti talvimatkailun kehittämistä. Talvimatkailu onkin lisääntynyt suhteellisesti enemmän kuin kesämatkailu. Lapissa aiemmin niin suosittu kesämatkailu on päinvastoin taantunut ja yöpymismäärät vähentyneet selvästi. Niin yritykset kuin hallintokin ovat viime aikoina huomanneet tarpeen elvyttää kesämatkailua.

Tarkastusvirasto katsoo, että matkailussa on toteutettu osin epätarkoituksenmukaista ja kallista kehittämis- ja tukipolitiikkaa. Edistettäessä ja tuettaessa sinänsä tarpeellista ulkomaista matkailukysyntää ja talvimatkailua ei kuitenkaan riittävästi ole kiinnitetty huomiota kotimaisen matkailukysynnän ja kesämatkailun säilyttämiseen ja lisäämiseen Lapissa.